

Gazdanaptár

JANUÁR

Napjainkban egyre többen tartanak lovat, van, aki munkaeszközként, de nagyon sokan azért, hogy a szabadidőt kellemesen eltöltsék.

Ki vállalkozhat ló tartásra? Ma már az is, akinek nincs istállója, hiszen kezd divatba jönni a bértartás. Igaz, ez egy kicsit költséges mulatság, hiszen havonta 20-30 ezer forintba kerül. Ami a ráfordításokat illeti, mai árakon számolva saját istállóban is belekerül egy ló tartása körülbelül 15 ezer forintba, attól függően, hogy a takarmányt milyen áron tudjuk beszerezni. A legolcsóbb természetesen, ha magunk termeljük meg a háziállat táplálékát. Ha lehetőségünk van megválasztani az istálló helyét, akkor célszerű a bejáratát déli fekvésűre tervezni, és nem árt, ha a közelben van a takarmánytároló és a karám is. Az állat akkor érzi jól magát, ha szállása világos, nagy légterű.

Az abraketetést szolgáló jászol olyan magasan legyen, hogy ne tudjon belelépni, és balesetveszélyes se legyen. Széna etetésére jó a jászol felett elhelyezett szénarács vagy háló, de ez egy kicsit fárasztó a ló számára, mert felfelé kell nyújtózkodnia, és a széna a szemébe hullhat. Az állatnak úgy kényelmes, ha a földről eszik, akkor viszont egy kicsit pocsékol.

A ló karámja akkora legyen, hogy mozgásszükségletét ki tudja elégíteni. A karám úgy jó, ha fából készül és minél nagyobb, de 20x40 méternél kisebb ne legyen. A ló lábának legjobb a homok, viszont azt nyáron, szárazság idején locsolni kell, hogy a homokszemeket el ne vigye a szél. A ka-

rámiban mindig gondoskodni kell friss ivóvízről és a szénáról. Ha valakinek megvan a lehetősége a legeltetésre, akkor ne hagyja ki, mert a ló eredetileg legelő állat, régebben a táplálékát a fűfélék adták.

A ló kiválóan átvészeli a telet, ha megfelelően táplálják, még a hús fokos hideg sem jelent neki problémát. A hideget és az éhezést együtt már nem bírja. Az állat szervezete ilyenkor úgy védekezik, hogy szőrzetét megnöveli és javítja az izmok szerkezetét, ehhez pedig megfelelő minőségű és mennyiségű takarmányra van szüksége. Télen nyugodtan lehet több kukoricát adni az abrakba, a zab és az árpa mellett, és jó, ha van valamilyen lédús takarmányunk, például takarmányrépa, tök, esetleg alma. Hidegben is ki lehet engedni az állatokat a karámba, ha nagyon zord időben be tud valahová húzódni. A tehetősebb ló tartók megengedhetik maguknak, hogy tápokat vegyenek kedvenceiknek. Ezek jóval drágábbak, mint a hagyományos takarmányok, viszont táplálóanyag tartalmuk optimális. A tápok mellett kaphatók már ásványianyag-kiegészítők és vitaminok, amelyeket meghatározott adagban az abrakokhoz kell keverni.

Ha valaki kedvet kapott a ló tartáshoz, tisztában kell lennie az árakkal is. Egy egészséges választási csikó 100-150 ezer forintba kerül, de általában 200-300 ezer forintért lehet venni egyéves, hobbi lónak alkalmas csikót. A csikó ára hároméves korában emelkedik, amikor már be lehet fogni, rá lehet ülni, vagy ha kanca, tenyésztésbe lehet állítani. Ekkor már 250-600 ezer forintot is elkérnek értük. Hobbi lónak min-

denképpen ajánlatos középkorú vagy idősebb állatot venni, amelyet már jól kiképeztek. Vásárláshoz pedig kérjük ki egy szakember segítségét, hiszen az állatot alaposan, mozgás közben is meg kell szemlélteni, és át kell tanulmányozni a ló papírját, a származási lapot, az állategészségügyi könyvet. Ha a vásárlás mellett döntünk, feltétlenül célszerű adásvételi szerződést kötni, elkerülendő a későbbi vitákat.

FEBRUÁR

Amennyiben az időjárás engedi, ebben a hónapban már kimehetünk a kertbe, és hozáláthatunk a sövények, a gyümölcsfák metszéséhez. Ez az a hónap, amikor már eltervezhetjük, mit hová vetünk, beszerezhetjük a vetőmagokat. Viszont az állatok körül ekkor is akad rendszeres tennivaló.

A sertéstartóknak tudniuk kell, hogy az uniós csatlakozással lezárult egy fejezet a magyar állattenyésztés történetében. Véget ért az iparszerű, mennyiségi sertéshústermelés, amikor a hizlaló a minél nagyobb árbevétel, nyereség hajszolásában megfélemedezett arról, hogy a disznók milyen körülmények között érzik jól magukat. Nos, erre a jövőben különösen oda kell figyelni, hiszen a minőség mellett fontos követelmény lesz az élelmiszer-biztonság és az állati jólét.

Ma már egy hazai jogszabályban is benne foglaltatik: „Az állattartó köteles az adott állatfaj vagy fajta élettani, viselkedési és szociális igényeit figyelembe venni, illetve az állatot jólléte érdekében szakszerűen gondozni.” Egyik lényeges dolog, hogy elő van írva különböző sertések számára a minimális férőhely-szükséglet, így például egy 85-110 kilós disznónak legalább 0,65 négyzetméterre van szüksége. Ezt az állatvédelmi hatóságok bármikor ellenőrizhetik, ami bizony sok telep esetén azzal jár, hogy csökkenteni kell az álló-

mányt. Ez a jogszabály már 2004. május elsejétől érvényben van, viszont lesznek olyan követelmények, amelyeket csak később kell betartani.

2006. január elsejétől tilos lesz a kocasüldők lekötött tartása, sőt 2013-tól az egyedí tartást sem engedik, a kocákat és kocasüldőket csak csoportosan szabad majd tartani, kivéve a termékenyítés utáni négy hetet. Szintén 2006-ig minden nitrátérzékeny területen ki kell alakítani az állattartó telepek hígtrágya-tárolóit. A következő határidő 2010: addig a nitrátérzékeny területeken az istállótrágya tárolóit is ki kell alakítani. Ideiglenes trágyakazal, trágyaszarvas mezőgazdasági tábla szélén – külön feltételekkel – csak két hónapra képezhető.

Amikor már csoportosan tartják a kocasüldőket, a kocákat, 2013-tól újabb állattartási szabály lép életbe: növelni kell a férőhelyet 1,64, illetve 2,25 négyzetméterre. Előírják majd a padozat minőségét, rácspadozatoknál a nyílások szélességét is.

Addig is, amíg ezek a rendelkezések hatályba nem lépnek, már most is figyelni kell néhány uniós előírásra. A sertéseket például tilos sötétben tartani. Ha mesterséges megvilágítás szükséges, akkor annak időtartama feleljen meg annak a természetes fénynek, amit a sertés a szabadban érzékelne. Az állatokat naponta egyszer ellenőrizni kell, a betegeket kezelni vagy elkülöníteni szükséges. Bármennyire is furcsa, de biztosítani kell valamennyi disznó számára az egyidejű lefekvés lehetőségét. Napi egy alkalommal etetni kell, önetető esetén biztosítani kell, hogy a falka minden tagja közel egyidőben ehessen. A felnőtt kan számára legalább hat négyzetméternyi hely szükséges. Ha a természetes fedezettség kanutricában történik, legalább tíz négyzetméternyi, akadálytalanul használható alapterület szükséges, és a bűgató rész nem lehet

rácspadozatú. Zárt tartású fiaztató istállóban a fiaztató kutricának legalább 2,1 méter hosszúnak és 0,7 méter szélesnek kell lennie, ugyanakkor a fiaztató mögött legalább 0,3 méternyi szabad hely van előírva.

MÁRCIUS

Amikor a talaj már kissé felszárad, hozzáláthatunk a kerti munkákhoz, az ásáshoz, a fák és cserjék telepítéséhez. Itt az ideje, hogy felújítsuk díszkertünket, és például rózsákat ültessünk. A töveket áztassuk egy napig vízben, a hosszú gyökereket vágjuk vissza. Figyeljünk arra, hogy a szemzés helye a föld alá kerüljön, mert akkor biztos védelmet nyújthatunk a későbbi téli fagyok ellen. A már meglévő rózsákat pedig ilyenkor ki kell takarni, meg kell trágyázni és elkezdhetjük a metszésüket. Az erős vesszőket 4-6, a gyengébbeket 3-4 szemre vágjuk vissza. Ilyenkor telepíthetünk díszfákat, élő növényeket, vethetünk már bizonyos egyvári virágokat. A gypet pedig gereblyézással át lehet levegőztetni, majd következhet a műtrágyázás.

A kora tavaszi növényvédelmi munkák közül első a gyümölcsfák és szőlőtőkék lemosó permetezése. Ennek célja, hogy a törzs, az ágak és a vesszők felületén, valamint a kéregpedésekben áttelelő kártevőket és kórokozókat gyérítsük, és ezzel megelőzhetjük a tavaszi betegségeket, rovarkárokat. A lemosó permetezéseknek van egy általános fertőtlenítő szerepük, vagyis velük megalapozhatjuk az egész évi növényvédelmi munkák sikerét. A permetezést célszerű a metszés után végrehajtani, mert akkor a vágás helyét is fertőtleníthetjük, lezárjuk. A védekezést mindenképpen fagymentes, szélcsendes időben végezzük el. Fontos, hogy tényleg lemosásszerűen, bő lével permetezzünk, hogy az oldat mindenhol befedje a növények felületét és jusson a kéregre-

pedésekbe is. A beavatkozás hatásosabb, ha előtte a törzset, az idősebb ágakat megtisztítjuk az elhalt kéregmaradványoktól.

Fontos a növényvédő szer kiválasztása, mert például a DNOC hatóanyag tartalmú készítményeket csak rügyattanás előtt szabad alkalmazni, ugyanis azok a zöld növényi részeket károsítják. Mivel erős méregről van szó, körültekintően kell kijuttatni, viszont nagyon hatásos levéltetvek, azok tojásai, takácsatkák, pajzstetvek, sodrómolyok és a tűzelhalás ellen. Bátorabban lehet alkalmazni a réztartalmú készítményeket, amelyek a lisztharmat és a szürkepenész kivételével minden gombás és baktériumos betegség ellen hatószerek. Elsősorban állati kártevők ellen használják az olajos készítményeket, ezek hatóanyaga paraffin-, vazelin- vagy orsóolaj. Őlő hatásukat úgy fejtik ki, hogy vékony bevonatot képeznek a fákra, és így megakadályozzák a kártevő valamelyik alakjának légzését. Hatásosak pajzstetvek, levéltetvek, takácsatkák és levélbolhák ellen.

Aki kertjében gyógy- és fűszernövényekkel is próbálkozik, március elején már vetnie kell, ha palántázni szeretné az egyváriakat. A palántanevelés megoldható fűtetlen fóliasátor alatt, az élőké pedig a szabadban is. Ilyenkor kell vetni a kakukkfűvet, az orvosi zsályát, a citromfűvet, a szurokfűvet és a majorannát. Március végén már helybe is vethetjük az egyvári fűszernövények közül a kerti borsfűvet, kicsit később a majorannát, az izsópot, viszont a bazsalikkal várjunk április végéig. Ha valaki elfelejtette tél előtt elvetni a levendulát, most megteheti. A szurokfűvet és a citromfűvet ilyenkor tóosztással is szaporíthatjuk, ha csak néhány töre van szükségünk. Hasonlóan szaporíthatjuk a mentaféléket, bár az október megfelelőbb időszak erre a célra. Természetesen márciusban már vethetünk egy sor zöldségféléket is, például petre-

zselymet, sárgarépát, borsót, vöröshagymát, fokhagymát, salátát, mákot, sóskát, spenótot, mángoldot és pasztinákat.

ÁPRILIS

Ebben a hónapban vetjük el a legtöbb növényt konyhakertünkben.

Nálunk főleg tavasszal népszerű a fejes saláta, viszont érdemes próbálkozni a szintén kedvező étrendi hatású kötözösalátával, a tépősalátával, az endíviasalátával és a cikoriasalátával.

A hazai boltokban már lehet kapni a mángold vetőmagját, és nem kell idegenkedni tőle, mert a növény sokféleképpen felhasználható. Az A és C vitamint tartalmazó levél könnyen emészthető, egyszerűen termeszthető, mert kevés betegsége, kártevője ismert. A növény szereti a tápanyagban gazdag talajt, sok vizet igényel a hatalmas levelek fejlődéséhez. A mángoldnak egyébként nemcsak a levelét, hanem a levélnyelét is fel lehet használni a konyhán: párolják köretnek, rakott mángoldnak vagy levesnek is kiváló. A levélből pedig a spenóthoz hasonlóan főzelék készíthető, fokhagymás rántással. Hasonló jó tulajdonságokkal rendelkezik

a magas ásványi anyag tartalmú kerti laboda, amelynek alig van kártevője, betegsége, ezért vegyszer nélkül termeszthető. Érdekessége, hogy tetszetős alakja és színei miatt akár dísznövényként is vethető.

Már több mint száz éve ismert nálunk az új-zélandi spenót. Többnyire a nyári hónapokban, júliusban, augusztusban fogyasztják, amikor a közönséges spenót termesztése a gyors magszárképződés miatt nem lehetséges. Táplálkozási értéke főleg magas ásványisó-tartalmában rejlik, sok benne a kálium, a vas, a kalcium és magnézium. Igénytelen növény, viszont szereti a nagy meleget, a sok fényt, tápanyagot és vizet. Rövid tenyészideje miatt másodnövényként is vethető, főnövényként április végén vetik. Mivel nagy a tenyészterület-igénye, 70-80 centiméteres sortávolsággal és 40-50 centiméteres tőtávolsággal kell számolni. Lehet fészekbe is vetni, ilyenkor 3-4 szem magot tegyünk egy helyre.

Április azonban nemcsak a vetés hónapja, ilyenkor fejezzük be a szőlő metszését, és már gondolni kell a növényvédelemre is. Ebben a hónapban virágzik a legtöbb gyümölcsfa, és sajnos az utóbbi időben egyre több gondot okoz a virágzás idején támadó

Porhanyós, aprómorzsás talajba veteményezzünk

gombabetegség, a monília. Eddig úgy tudtuk, hogy csak a meggyfákat kell permetezni, egyszer a virágzás kezdetén és egyszer a vége felé, hogy megelőzzük a pusztulást. A 2004-es tavasz időjárása hűvös, csapadékos volt, ezért a kajszi- és a szilvafákat is megtámadta a monília. Ebből az a tanulság, hogy ezentúl ezeket a fákat is permeteznünk kell, virágzás idején is.

MÁJUS

Ebben a hónapban van dolgunk bőven, azonban az egyik legfontosabb feladatunk növényeink egészségének védelme. A burgonya termesztése az utóbbi években egyre kényesebb, egyre nagyobb szakértelmet kívánó munka lett. A régebbi betegségek, kártevők mellett néhány éve új baktérium veszélyezteti a hazai krumpliültetvényeket. A kórokozót a Hollandiából importált tételekben mutatták ki négy évvel ezelőtt, és megfertőzi a burgonyafélék (*Solanaceae*) családjába tartozó növényeket, így a paprikát és a paradicsomot is. A betegség úgy jelentkezik, hogy a növény levelei hervadni kezdenek, a szár belsejében előbb fehér, majd barna nyálka keletkezik. A gumót kettévágva szintén barna karikákat, sőt foltokat is látunk.

A betegség sajnos nem gyógyítható, úgy védekezhetünk ellene, ha megelőzzük, vagyis egészséges vetőgumót vásárolunk. Ha valahol fertőzött területet észlelünk, akkor azt a növényegészségügyi hatóságnak azonnal zárlat alá kell vennie. A fertőzött növényeket ilyenkor teljesen megsemmisítik, és utána öt évig a burgonyafélék családjába tartozó növényeket nem szabad vetni arra a területre. A betegség hazai elterjedésének megakadályozása céljából 2000-ben bevezették, hogy csak azok a vetőburgonya-tételek kerülhetnek fémzárolásra, amelyek mentesek a *Ralstonia solanacearum* nevű baktériumtól, és ezt egy nemzetközileg el-

fogadott laboratóriumi vizsgálattal igazolják. Természetesen továbbra is intenzíven védekezni kell a nagy kárt okozó burgonyavész és a burgonyabogár ellen. Több tucat vegyszer közül választhatunk, azonban akkor járunk el helyesen, ha a burgonyabogár ellen mindig másik készítményt használunk, mert a rovar ellenállóvá válik a többször kapott méreggel szemben.

Napjainkban egyre nehezebb egészséges hagymát is termelni. A hagymaperonoszpóra főleg csapadékos, meleg nyáron okoz gondot, járványokat. A permetezéseket már májusban meg kell kezdeni, hét-tíz naponként ismételni, mindaddig, amíg meg nem jön a száraz meleg. Április végén, május elején rajzik a vöröshagyma egyik legveszélyesebb kártevője, a hagymalégy. Különösen csapadékos időben okozhat jelentős tőpusztulást. A nőtény legyek tojásaikat a levelek közé, a tövi részre rakják. A kikelő lárvák befurakodnak a levelekbe, onnan a hagymafejbe, melyet össze-vissza furkálnak. A levelek lankadnak, sárgulnak, elpusztulnak, a hagyma elrothad. A lárvák ellen talajfertőtlenítéssel, a legyek ellen pedig a rajzás idején kétháromszori permetezéssel védekezhetünk.

A szőlőben májusban a hajtásválogatás a legfontosabb tennivaló, hogy minél kevesebb tápanyag menjen veszendőbe, s ezzel csökkentjük a fertőzések kockázatát is. A termő szőlő hajtásválogatását a legcélszerűbb a virágzás előtt elvégezni. A sok hajtást nevelő fajták (Chasselas, Sauvignon, Tramini) esetén különösen ügyelni kell az optimális számú hajtás meghagyására. Szakemberek szerint az egy négyzetméterre jutó hajtások száma akkor optimális, ha 6-15. Május első felében nem szabad megfélekezni a lisztharmat, a szőlőlevélatka és az orbánc elleni védekezéssel. A hónap végén sor kerülhet a szőlő-

molyok elleni permetezésre, amit már összeköthetünk az első peronoszpóra elleni védekezéssel. Ha valaki a leveleken észleli a magnéziumhiány tüneteit, akkor keserűsóval, azaz magnéziumszulfáttal permetezzen. Ez a készítmény a legtöbb növényvédő szerrel keverhető. A vashiány és a bórhány szintén lombtrágyázással méréselhető vagy szüntethető meg.

JÚNIUS

A magyar mezőgazdaság egyik nagy hiányossága, hogy kevés az öntözött terület, ezért a termés nagy része az időjárástól, a természetes csapadéktól függ. Azok, akik a termelési kockázatot a minimálisra szeretnék csökkenteni, és van pénzük rá, berendezkednek az öntözésre. Egyre jobban terjednek a különböző mikroöntözési módszerek, főleg a korlátozott vízkészlettel rendelkező területeken alkalmazzák gyümölcsültetvényekben, fólia- és üvegházakban. Az öntözési költségek növekedése, mindenekeelőtt a dráguló öntözővíz miatt is terjed, hiszen takarékosan és nagy pontossággal lehet a növények számára a vizet adagolni. Két hátránya van: jelentős a beruházási költsége és csak jó minőségű vízzel üzemeltethetők a berendezések. A beruházási költségek viszont hamar megtérülnek, hiszen rengeteg vizet lehet megtakarítani és a termés több, jobb minőségű lesz.

A mikroöntözés azt jelenti, hogy kis vízmennyiséget koncentráltan, célirányosan juttatnak ki a talaj felszínére vagy a gyökérezónába, cseppek, kis vízugarak illetve finom permet formájában. Mikroöntözésnek minősül a csepegtető, a felszín alatti és a permetező öntözés vagy ezek kombinációja. Mivel a növények a vizet és a tápanyagokat együtt veszik fel a talajból, kézenfekvőnek tűnik ezek közös kijuttatása. A korszerű kertészetekben ezért is alkalmazzák a

mikroöntözéssel egybekötött tápoldatozást. Ilyenkor csak a vízben tökéletesen, maradék nélkül oldódó műtrágyák jöhetnek számításba, ezekből viszont bő a választék. Arra nagyon kell ügyelni, hogy a tápoldat ne tömítse el a berendezések finom nyílásait.

A tápanyag-utánpótlás egy másik formája, a lombtrágyázás szintén foglalkoztatja a szakembereket. Mivel a talaj mikroelemeit a növények csak részben tudják felvenni, célszerű azokat a levélre permetezni. Ennek a módszernek előnye, hogy a tápanyagok közvetlenül, azonnal hatnak, a talajban nem kötődnek meg, nem mosódnak ki, és az elemek felvétele nem függ a csapadéktól, ugyanis a talajban lévő mikroelemek csak megfelelő víz jelenlétében vehetők fel. A levélen keresztül felvett tápanyagok gyorsabban alakulnak át szerves anyagokká, melyek eljutnak a növények különböző részeibe. A lombtrágyázás alkalmazását még ma is vitatják, mondván, hogy nem éri el azt a hatást, amit a gyökéren keresztüli tápanyag-utánpótlás. Azt természetesen nem helyettesítheti, csak kiegészítheti, amikor tápanyaghiányt tapasztalnak, és gyors beavatkozásra van szükség. Üzemi tapasztalatok is bizonyítják, hogy például az alma jobban tárolható, ha bór- és kalciumtartalmú levéltrágyát kap.

Álljunk meg egy pillanatra az őszibarackfák előtt, és ha úgy érezzük, érés előtt nincs semmi tennivalónk, nem biztos, hogy igazunk van. A tavaszi metszésen túl létezik ugyanis a nyár derekán elvégezhető zöldmetszés. Az őszibarackfák általában sok hajtást fejlesztenek, a gondozatlan lombkorona elsűrűsödik. Ezért fontos a hajtások megritkítása, hogy azok se egymást, se a fejlődő, érésnek induló gyümölcsöket ne árnyékolják be. Többől kell kimetszeni a katlankorona belseje felé növő, egymást keresztező hajtásokat. Ilyenkor cél-

szerű az ágak további növekedéséhez szükséges vezérhajtásokat kiválasztani, és ha mellette több, gyengébb hajtást látunk, azokat is vágjuk le, méghozzá többlől. Aki a nyári zöldmetszést szakszerűen elvégzi, annak tavasszal sokkal kevesebb munkája lesz a termőre metszéssel. Ha valakinek van rá energiája és ideje, levelezhet is: ez azt jelenti, hogy a gyümölcsöket árnyékoló leveleket lecsípheti.

JÚLIUS

A komposztálás már nem új keletű eljárás, viszont újra és újra beszélni kell róla, hogy minél többen kedvet kapjanak hozzá. Tulajdonképpen csak szemléletváltásra van szükség, aminek lényege, hogy ne szennyezzük környezetünket, és a ház körüli hulladékokból hasznos anyagot állítsunk elő. Sokan a levágott fűvet, a faleveleket, gallyakat elégetik, a konyhai hulladékot pedig bedobják a kukába. Pedig mindez, még a kávézacc, a teafilter, sőt a tojáshéj is beszórható a komposzthalomba. Tulajdonképpen minden természetes anyag felhasználható, viszont nem ajánlatos a tarackos vagy elvirágzott gyomokat, a macska- és kutyaiürüléket, csontot és használt ételajat beletenni. Ha elszántuk magunkat, akkor jelöljük ki egy területet a kert árnyékos szegletében. Van, aki egy-két asónyomnyi gödröt ás, van, aki halmot épít. A felaprított szerves hulladékot rétegenként terítsük szét, néha szórjunk rá egy kis földet. Az érés meggyorsítására már oltóanyagot is lehet kapni. Ha a komposzt száraz, akkor locsolni kell, de ne nagyon, mert megrothad. Amennyiben havonta alaposan megforgatjuk, fél év múlva félérett komposztunk lesz, amit egy év múlva érett trágyaként kiszórhatunk. Az igazi kész komposzt a friss erdei avar illatára emlékeztet, nem bűdös. Nedves tapintású, de vizet nem lehet kifacsarni belőle.

Július a gabonaaratás ideje is, amikor arról is kell gondoskodni, hogy a betakarított termés után a talaj ne száradjon ki. Napjainkban egyre többen beszélnek a víztakarékos talajművelésről, hiszen az elmúlt évek aszályos időjárása szinte rákényszeríti a gazdálkodókat. Aratás után nem szabad a talajt érintetlenül hagyni, mert kiszárad. A tarlóhántást viszont úgy kell elvégezni, hogy sekélyen, 10-15 centiméter mélyen történjen, utána pedig hengerrel azonnal le kell zárni. Kísérletek bizonyítják, hogy az így elvégzett tarlóhántás után a talaj akár 30 százalékkal kevesebb nedvességet veszít, mint a rögzös, vagy nyitottan hagyott tarló. Sajnos az utóbbi években a gazdálkodók takarékoskossági kényszerből kihagyják ezt a műveletet, és nem számolnak az annak előnyeiből származó haszonnal. Abban az esetben lehet indokolt a tarlóhántás elhagyása, ha csapadékos a nyár vagy a homoktalaj ki van téve a szél károsító hatásának, a deflációnak. Tarlóhántásra kiváló a tárcsa, az ásóborona, a kultivátor és a talajmaró. A műveletet célszerű egy menetben végezni, ezért a hántó eszközhöz gyűrűs-, pálcás hengert és fogast szerelnek. Ennek ellenére sok helyen alkalmaznak ekét, ami, bár beforgatja a növényi maradványokat, mégis nagyobb költséggel jár, és a talajt is jobban kiszáradtja.

AUGUSZTUS

Ebben a hónapban már érnek az olyan közkedvelt csemegeeszőlő-fajták, mint például a Csabagyöngye vagy az Irsai Olivér. Közben kóstolgatjuk a finom szemeket, már az őszi szüretre készülünk, ezért megritkítjuk a leveleket, hogy a fürtöket jobban érje a napfény. A gondos gazda érés előtt még megkapálja az ültetvényt, a talajra érő fürtök alól elhúzza a földet, és még megpermetezi a szőlőt szürkerothadás ellen. Ha

szükséges, védekezni kell a szőlőlevél atkák és a tarka szőlómoly harmadik nemzedékének lárvái ellen is.

A szüreti előkészületekhez tartozik a termésbecslés. Ilyenkor 10-15 tőkéen megszámlálják a fürtöket, átlagolják, és beszorozzák a tőkék számával. Ebből következtetni lehet, hogy mennyi hordó, eszköz, kezelőanyag szükséges. Nagyobb borosgazdák tíznaponként próbaszüretet végeznek, a leszedett minták cukor- és savtartalmát megvizsgálva következtetni tudnak az érettségi állapotról.

Lassan elő kell készíteni a borászati eszközöket, edényeket, azok felületének védelmére nagy gondot fordítva. Ez azt jelenti, hogy a szőlővel, musttal érintkező részekből vas nem juthat a készíthető borból. Ha festettük az eszközöket, hagyjunk elegendő száradási időt, mert a festék belekerülhet a mustba, a borból. Erre a célra legjobbak a kétkomponensű saválló festékek. Fahordó előkészítésénél, a hosszabb ideig üresen álló hordók duzzasztásakor ügyeljünk arra, hogy a víz egy-két napnál tovább ne maradjon a hordóban, ugyanis kellemetlen lehet a poshadt víz szaga. Ha mégis több napig marad a hordóban a víz, akkor feltétlenül kénezzük meg, literenként 50 milligrammos adaggal. A megfelelően áztatott hordókat szikkasztás után célszerű lekénezzni, hektoliterenként 2 gramm kénlappal számolva. A gondosabb borosgazdák a hordó külső felületét is karbantartják, diófa páccal kezelik, az abroncsokat pedig lefestik.

Augusztusban a legtöbben már csak betakarítják a zöldségeket a kertből, s nem gondolnak arra, hogy vessenek is valamit. Pedig a hónap elején vethetünk még tépősalátát és kínai kelt. Ez utóbbit 30 centiméterre kell kiegyelni, ha a növények megerősödtek. A télálló hagymafajtákat is ilyenkor vetik, mert a tél beköszöntéig a

növények már legalább 15 centisek és károsodás nélkül áttelelnék. Érdemes a hagymasorok közé mezei salátát és rövid tenyészidejű retekvetni, és egész ősszel lesz friss zöldségünk a reggelihez, a vacsorához. Ha fátolyfóliával takarjuk a vetést, akkor a retek nem lesz férges, mert a gyökérlégy nem tudja megfertőzni. Még vethetünk fekete retek téli tárolásra, sőt spenótot, amiből szeptemberben már főzeléket készíthetünk. Ezután a növény áttelel, és korán tavasszal az első zöldségeink közé tartozhat. Még egy dologról nem szabad megfeledkezni: augusztusban kell telepíteni a szamócat. Ha tápanyagban gazdag, megfelelően elmunkált talajba ültetjük a palántákat, amelyeket utána rendszeresen öntözünk, a következő májusban már szép termésünk lehet.

SZEPTEMBER

Ősszel lehet telepíteni a spárgát. Ma már egyre többen érdeklődnek e ritkaságnak számító zöldségnövény iránt, amelynek fogyasztása, ha lassan is, de növekszik. Évelelő, mélyre nyúló gyökerei a száraz talajból is képesek a növekedéshez szükséges nedvességet felvenni. Kétféle gyökere van: a vékony, de hosszúak a tápanyagot veszik fel, a rövid, vastag gyökerek pedig a tápanyagot tárolják, és tavasszal a spárgásípok rendelkezésére bocsátják. Tulajdonképpen ezek a spárgásípok kerülnek piacra, az asztalunkra, a gyökértörzsekből, rizómákból fejlődnek ki. Kellemes, különleges íze miatt kedvelt csemege, Nyugat-Európában például tavasszal drágább, mint a hús.

A spárga szereti a sok fényt, a meleget, a fagyra érzékeny, de nálunk ritkán fagy el. Fagyveszélyes időszakban földdel takarják, ilyenkor szüretelhető a halványított spárga. Szép sárgákat csak laza, homokos talajban képes fejleszteni. Bár tűri a szárazságot, bő termést csak ott ad, ahol rend-

Havonta egyszer forgassuk át a komposztot

BOHANEK MIKLÓS FELVÉTELEI

szeresen öntözik. Különösen az új hibrideknél kell ügyelni a víz utánpótlására. Hazánkban kétféle technológia terjedt el. A halványító spárga esetében a sípokat a talajban, fénytől védve nevelik, zöldspárga esetén nem készítenek bakhátakat, a sípok a szabadban, a fényen növekednek, ezért színük zöld lesz.

Szaporítható tőosztással és magoncneveléssel. Tőosztáskor kevés a szaporulat, egy növényből kettő-három lesz. A magonc, ami tulajdonképpen palántának tekinthető öt-hat hónap alatt fejlődik ki. Vethető késő ősszel, október végén, de tavasszal is, körülbelül 40 centiméteres sortávolságra. Folyóméterenként 15-20 magot kell vetni 3-4 centiméter mélyre. A magoncokat legjobban tavasszal elültetni, 150 centiméteres sortávolságra, 40-50 centiméteres tőtávolságra, 20 centiméter mély árokba. Az ápolás kapálásból, gyomlálásból, öntözésből áll, a jobb fejlődés érdekében kevés (négyzetméterenként 1-2 dekagramm) nitrogén műtrágyával meg lehet szórni.

Az első két-három évben nem szedik a

sípokat, hagyják megerősödni a töveket. A harmadik-negyedik évtől kora tavasszal húzzák az 50 centiméteres bakhátat, ami alatt fejlődnek a spárgasípok. Áprilisban, májusban figyelni kell a bakhátak tetejét, hogy hol emelkedik a talaj, mert ott szedhető a spárgasíp. Júniusig naponta kétszer is ki lehet bontani a bakhátat, késsel kivágni a sípokat, majd a földet visszatemetni. A leszedett termést azonnal hűvös, párás helyre kell vinni, mert különben néhány óra alatt megfonnyad. Zöldspárga esetén természetesen a tavaszi töltögetés elmarad.

A sertéstartóknak ilyenkor is ügyelniük kell arra, hogy ne alakuljon ki a kannibalizmus. A kocától való elválasztás után a malacok tiszta, fertőtlenített ólba kerüljenek azonos korú és nagyságú társaikkal. Gyakran előfordul, hogy a hízók egymást kergetik, harapdálják, ami komoly vérvesztést, kimerültséget, szívelégtelenséget, sőt elhullást is okozhat. A kannibalizmust sok minden kiválthatja. A sertéseket nem szabad sötétben tartani, adagolt etetésnél gondoskodni kell olyan vályúhosszról,

hogy a falka valamennyi tagja egyszerre ehessen. Ellenkező esetben a csoport nem egyformán fejlődik és elkezdődik a marakodás. Ez a probléma megoldható, ha önetetőket, önitatókat alkalmazunk.

A takarmány táplálóanyag tartalma is okozhatja a viselkedési zavart, ha kevés a rost, az ásványi anyag és a nélkülözhetetlen aminosav. A rossz istálló is okozhatja a kannibalizmust, amennyiben ammónia- és páradús a levegő, vagy huzatban vannak az állatok. A megelőzés tehát egyszerű: elegendő férőhely, nyugodt elhelyezés, ásványi anyagok, vitaminok, rostok pótlása. Ha tudunk, dobjunk be a disznóknak szalmát, zöldtakarmányt, csöves kukoricát is, hogy elfoglalják magukat az etetések közötti időszakban. Végző esetben állatorvost kell hívni, hogy nyugtató gyógyszert adjon az állatoknak.

OKTÓBER

Az őszi betakarítás ideje, de ilyenkor már gondolni kell a jövő évi termésre is. Október a búzavetés ideje, a díszkertekben pedig ilyenkor kell kiültetni a kora tavasszal nyíló tulipán, nárcisz, jácint és más virágok hagymáit, gumóit. Kiültethetők a két nyári virágok, például az árvácska palántái. Időszerű a rózsa és más lombhullató cserje ültetése is. Fel kell szedni a dália gumóit, a kardvirág hagymáit és minden olyan földalatti szaporító anyagot, amely elfagyhat. Legcélszerűbb száraz, hűvös, de fagymentes helyre tenni, például papírba, kartondobozba csomagolva. A gyepet ne nyírjuk rövidre tél előtt, hogy jobban átvészelve a hideget, és a lehullott leveleket geblyézzük le róla, mert bepállást okozhat.

Gyümölcsfa telepítésére ideális ez a hónap, de néha a november is megfelel erre a célra. Ősszel ugyanis nagyobb a választék a faiskolai lerakatokban, mint tavasszal. Mivel a gyümölcs telepítés 20-30 évre szól, drága a

csemete, sokba kerül a termőkorig való felnevelés, csak egészséges szaporítóanyagot vásároljunk, és megbízható helyről. A Növényvédelmi Kódex előírja, hogy a faiskolai kitermeléskor meg kell semmisíteni azokat az oltványokat, amelyek gyökérnyakán vagy gyökerén baktériumos golyva található. A gyökérgolyvát könnyű szabad szemmel is felismerni, de a gyökérpenész, a pajzstetvek, takácsatkák tojásainak felismeréséhez nagyítóra is szükség van. Ez nem jelenti azt, hogy ennek tudatában kell vásárolni menni, azt viszont jól nézzük meg, hogy az oltvány sérüléstől, fagyfolttól mentes legyen.

Akinek van szőlője, az szüretel, akinek nincs, az pedig ültet októberben. Az alaposan, mélyen szántott, jól elmunkált talajba a sorok iránya észak-déli legyen, lejtős területen pedig a fő lejtéssírányra merőlegesen ültessük. A sortávolságot a tőke művelési módja, a táंबरendezés és a használatos gépek nagysága alapján határozzuk meg. A gyökeres szőlőoltványt aszerint kell előkészíteni, hogy fúróval lyukba vagy ásóval készített gödörbe, továbbá tavasszal vagy ősszel ültetünk. A vesszőt ősszel nem kell megmetszeni, tavasszal 1-2 rügyre kell visszavágni. Fúrós ültetéshez a talpgyökereket 1-2 centire, az oldalgyökereket 3-5 milliméterre, gödörbe ültetés esetén a talpgyökereket 6-12 centiméterre, az oldalgyökereket pedig 1-2 centiméterre vágjuk vissza. Úgy ültessünk, hogy a szaporítóanyag az oltásforradás helye 2-3 centiméterrel a talaj fölött legyen. Végül a vesszőt 10-20 centi magasan be kell takarni.

Ilyenkor már tudnunk kell azt is, hogy biztosított-e állataink téli takarmány ellátása. Gondoskodni kell például a kecskékről, amelyek tartására egyre többen vállalkoznak, mondván, hogy a kecsketej nagyon egészséges. Az állat tartása nem kerül sokba, bármilyen melléképületben elhelyezhe-

tő, takarmányigénye könnyen kielégíthető, hasznosíthatók a ház körüli, a konyhai zöld hulladékok. Aki mostanában foglalkozik a kecsketartás gondolatával, érdemes beszereznie egy szakkönyvet, hiszen ez az állat nem teljesen igénytelen. A szeretet, a jó körülményeket és a finom takarmányokat meghálálja, ellenkező esetben meg is betegedhet. Fejésére különösen nagy gondot kell fordítani. Legyen tőgymosó és fejő vödör. Jobb helyeken fejés előtt langyos vízzel mossák le, majd száraz tiszta ruhával törölgetik a tőgyet. Az első tőgysugarakat, amelyekben a baktériumok felszaporodnak, külön edénykébe fejik. Kíméletesen fejnek, a tejet leszűrik és azonnal hűtik, így finom, egészséges tejet kapnak. Mivel egy-két anyakecske mellé nem célszerű bakkecskét tartani, kell olyan tenyésztőt keresni, ahová több éven át vihetjük fedezetni az állatot. Fontos, hogy a bak egészséges legyen.

NOVEMBER

Amennyiben valaki húsmarhatartásra vállalkozik, számíton arra, hogy például egy ötven tehénből és szaporulatából álló állománynak legalább 40-50 hektárnyi legelőre van szüksége, hiszen extenzív viszonyok mellett, legeltetéssel éri majd meg vele foglalkozni. Egy ekkora állomány, egyszeri elletéssel, jó borjúárak (kb. 500 forint élősúly kilogrammonként) mellett jövedelmet hozhat, és tisztességes megélhetést nyújthat egy családnak.

A gazdálkodónak arról kell gondoskodnia, hogy az állatok minél többet tartózkodjanak a legelőn, onnan szerezzék be takarmány igényüket. Ősszel a gyeperővését a hőmérséklet korlátozza, ezért kukorica- vagy répatarlóra kell hajtani az állatokat. Az alternatív legelő körbekerítéséhez mobil eszközökre, villanypásztorokra van szükség, és állandóan gondoskodni kell friss ivóvízről. A tarlólegeltetésnek az

őszi mélyszántás vet véget, ezért a gulyát novemberben betelerelik a téli szállásra.

Mivel az állattenyésztés költségeinek a legnagyobb hányada, mintegy hetven százalék a takarmányozásból adódik, egyre több háztájiban saját maguk keverik össze a takarmányokat. Egy valamire kell ügyelni: az állat igényeinek megfelelő tápokot kell keverni. A premixeket forgalmazó cégek ebben szívesen segítenek. Nagyon fontos a táp homogenizálása, azaz a tökéletes összekeverés, ezért a megfelelő keverési időt pontosan be kell tartani.

Az ásványi anyagoknak fontos szerepük van a takarmányozásban, hiszen egy sor betegséget lehet megelőzni a harmonikus táplálóanyag ellátással. A vas például nélkülözhetetlen az állati szervezet számára: a vörös vértestek egyik építőeleme, az anyagcserét segítő enzimek alkotója, az izomzat fejlődésében is részt vesz. Főleg a szopós malacoknál jelentkezik vashiány, vérszegénység formájában, amikor bágyadtak lesznek, bőrük fehéres-sárgás, és nem fejlődnek. A betegséget meg lehet előzni, ha már a koca vemhességének utolsó heteiben vaspótló kerül a takarmányába. Szakemberek szerint az újszülött malacok három-hét napos korukban kapjanak por alakú vaspótlót, vagy a padozatra, vagy a koca tőgyére rászórva. Árusítanak már tubusos vaspasztát is, de ha már vészes a vérszegénység, az állatorvost megkérhetjük vas-injekció beadására.

Amennyiben a novemberi időjárás engedi, és van frissen ásott helyünk a konyhakerthben, még veteményezhetünk. A tél alávetés érdekes kifejezés, de már őseink is alkalmazták. A vetőmagvak a tél folyamán előkészülnek a tavaszi csírázáshoz, és korábban kikelnek, mint a tavasszal vetett növények. Ebben a hónapban még vethetünk petrezselymet, zöldborsót, spenótot, mákot, sóskát, vöröshagymát és őszi fokhagymát.

DECEMBER

Az uniós csatlakozás után átalakul az állattenyésztés szerkezete, és a húsmarhán kívül valószínűleg többen látnak fantáziát a juhtenyésztésben. Hazánkban vannak olyan területek, amelyek csak legeltetéssel hasznosíthatók, ráadásul a juh húsa, teje biotermékeknek tekinthető, hiszen teljesen vegyszermentesen állítható elő. Ismerve a hazai gyep-terület nagyságát és a mezőgazdasági művelésből kivonandó területek arányát, megállapítható, hogy a mostani juhállomány akár a duplájára is növelhető. Akárki azonban nem kezdhet hozzá a juhtenyésztéshez, hiszen óriási szakértelmet kíván, tulajdonképpen ettől függ a jövedelmezősége, természetesen a támogatáson és az árakon kívül.

Magyarországon ma körülbelül hétezeren foglalkoznak juhászattal, de többségük olyan kicsi állománnyal rendelkezik, hogy csak abból nem tudnak megélni. Jelenlegi felmérések szerint egy család foglalkoztatását és megélhetését 300-500 anyás telepek tudják biztosítani, amennyiben a tevékenységet államilag támogatják. Változtatni kell a tenyésztési szokásokon a jobb piaci értékesítés miatt. Nálunk ugyanis az a szokás, hogy nyár végén, ősz elején termékenyítik a juhokat, aminek következtében a legtöbb bányát húsvétkor kínálják eladásra. Éppen akkor, amikor a mi export-piacainkon dömping van, és nagyon alacsonyok az árak. Sokan nem gondolnak arra, hogy például karácsonykor a legjobb az árak.

A juhások háromféle hizlalási módot alkalmaznak. Másfél-három hónap alatt 14-18 kilogrammos tejesbányát kapnak. Ilyenkor az anyatejen és a legelőfűn kívül naponta 0,5-0,8 kilogramm abrakot vagy hízótápot adnak a bányáknak, de akinek van fölözött tehénteje, abból is itathat napi egy litert. A második módszer az expressz hizlás: ilyenkor a bányákat 4-6 hetesen, 12-

14 kilósan elválasztják az anyjuktól és granulált tápokkal, étvágy szerint takarmányozzák. A jéréket, a nőivarú bányákat 30 kilós, a kosokat (hímekeket) pedig 35 kilós, 100-140 napos korukig érdemes gyorsan hizlalni, mert addig igen intenzív növekedésre képesek. A tápok 70 százalékban abrakot (kukorica, árpa, búza), 20 százalékban lucernalisztet tartalmaznak, a többi táplálóanyag pedig növényi fehérje (napraforgó vagy repcedara), ásványi anyag, vitamin, nyomelem-kiegészítő és karbamid. Fontos, hogy nyalósó és víz mindig legyen az állatok előtt. A harmadik módszer szerint 35 kilogrammosnál nagyobb pecsenyebányákat hizlalnak, melyek az arab piacokon keresettek. Ebben az esetben a legelőn kívül naponta 0,2-0,3 kilogramm abrakkal kell számolni, télen pedig 0,5 kilogramm abrak, 0,7 kilogramm széna, 0,5 kilogramm takarmányszalma, 1,5 kilogramm kukorica szilázs vagy 2,0-2,5 kilogramm aprított répa a bányák napi adagja.

A december jó alkalom arra, hogy meglátogassuk a borospincét, amennyiben az első fejtés még hátravan. A nyílt fejtéssel a bor bőven érintkezik levegővel, közben távozik a fölösleges szén-dioxid, és kicsapódnak a levegőre érzékeny fehérjék, nyálkaanyagok, aminek következménye a tisztulás. Az első fejtésnél nélkülözhetetlen a kénezés, aminek következtében a borkén a bor savas közegében kénessavvá alakul. E vegyület kedvező hatása, hogy megóvja a bort a káros mikrobiológiai folyamatoktól, mert elpusztítja az ecetsav- és a tejsav baktériumokat. Ugyanakkor megtartja a bor eredeti színét és megakadályozza az idő előtti előregedését. Az egészséges újborknak ezek az alapvető pinceműveletek teljesen megfelelnek. Amennyiben a bor nem tisztul meg, ajánlható a derítés és a szűrés.

Pethes József